

הרב ירמיה מנחם כהן

דיין ומו"צ – מח"ס והרים הכהן

אנטווערפן

בשאלה שנתעוררה מחדש בנידון נסיעה לכהן במטוס מעל קברים ונסיעה במטוס לכהן כשבחלקו התחתון ישנו נפטר

מתוך תשובות שכתבתי בנידון בשנים תשל"ו, תשנ"ט ותשס"ב

אהל גמור שיחצוץ באהל המת. היות
המטוס כלי. היותו ממתכת שהוא
מקבל טומאה. היותו אהל זרוק. סוף
טומאה לצאת. מאהיל על המת עצמו
או לא. האם השאלה היא בדאורייתא
או בדרבנן. היות אהל לעצמו בתוכו
היות ואהל לגבי לחצוץ באהל. היות
הכהנים טמאים למת.

א. היותו כלי. אם היה מעץ וכיון שהוא
מתזיק ארבעים סאה בלח שהם
כוריים ביבש הרי אינו מקבל טומאה
וחוצץ מפני הטומאה. אך אם הוא כלי
ממתכת הרי גם אם הוא בא במידה
מקבל טומאה. והרי כל המקבל
טומאה אינו חוצץ מפני הטומאה. וכבר
הזכיר הגאון רבי משה באגרותיו
שלכאורה אין מתכת זו בכלל ששה
מתכות המוזכרים בתורה, כסף זהב
נחשת ברזל בדיל ועופרת. אך למעשה
ק"ק מי יאמר לן שאינו עירוב של

אף שכבר נידונו דברים בשאלות אלו
בשו"ת של גדולי האחרונים שחלקם
יובאו בהמשך אך לפי הכלל שאין בית
המדרש בלא חידוש, יתבררו הדברים
מחדש. והאמת שהלכה זו לא נדונה
כ"כ להקל. שהיינו צריכים לדון בה
להקל בגלל המציאות של אלפי כהנים
שצריכים להשתמש בתדירות במטוס.
ואף שאני קטן והם גדולים ואינני
חלילה מערער על פסק הלכה, רק לציין
שישנם חלק מאדירי התורה שנראה
בהם להיתר, ואני כשלעצמי החמרתי
לעצמי וכבר בטלתי כמה פעמים נסיעה
שהיה עם נפטר במטוס. אבל אפשר
בשופי להראות לשואלים צדדי ההיתר
בזה. וממילא אותו היתר הוא ג"כ לגבי
הנסיעה מעל קברי ישראל. ומי שנחוץ
לו מאד והנסיעה לדבר מצוה יוכל
לסמוך על שיטות אלו.

ראשית עלינו לעיין כמה שאלות
וחילוקי דינים הקשורים בזה. להיותו

הרב ירמיה מנחם הכהן

שלכאורה לשון רבא דכל שיש בו חלל טפח חוצץ משמע שמן התורה והא. ויש לו ראייה אך לא מלאו ליבו לפרש כן וצריך עוד לעיין בש"ס ורמב"ם עיי"ש. והסדרי טהרה הביא ראייה שחוצץ מכלי חרס שחוצץ ואמרינן מי לא עסקינן שייחדו לאשתו נדה ואעפ"י יחצוץ אף שמטמא מדרס. ומשמע שהוא מן התורה. ומפשטות לשון רבא משמע שכל חוצץ גם בין קומה לקומה באם יש אויר טפח בינם יחצוץ שלא תהיה הטומאה בוקעת ועולה עד לרקיע.

ולשיטתם אין חילוק בין סדין זה שמקבל טומאה לעצמו. רק כיון שנעשה כאהל מציל מפני הטומאה א"כ ה"ה מטוס זה שנעשה ממש כאהל עם גג ודפנות ומקום ישיבה. ושתי קומות זה מעל זה בלא פתח טפח ביניהם כידוע. הרי יש לו כל כללי אהל לחצוץ מפני הטומאה. וכן נראה שסיכס בזה ההר צבי בסופו במילואים, וכן הוא בצ"א וגדולי אחרונים. והיות שיש מעל הקבר אויר פותח טפח. ובמטוס עצמו יש עוד פעם שטח ריק עד הגג בקומת הבגזי התחתונה. וא"כ הטומאה אינה עולה לקומה למעלה ויש למעלה שטיח פלסטיק על כל המטוס שאינו מקבל טומאה שוודאי אינו יותר מהמשי

מתכות אלו בתולדותם. וגם הוא זצ"ל לא סמך ע"כ.

אך יש מגדולי הראשונים שיטה להתיר אף בדבר המקבל טומאה אם הוא נעשה כאהל. והוא בפ"ח דאהלות א' אלו מביאין וחוצצין וכו' וסדין ומפץ ומחצלת בזמן שעשויים כאהלים. הרי לנו סדין שמקבל טומאה אך כיון שנעשה כאהל הרי הוא חוצץ, ואף ששיטת התו"ס שבת כ"ז: שסדין זה הינו ממשי שאינו מקבל טומאה, ולכן הוא חומץ, או שיטה שניה שהוא מחובר לקרקע ולכן חוצץ. אבל הרע"ב שם פירש שסדין זה הוא פשוט. וכן הוא שם בר"ש והרא"ש ע"פ הרמב"ם פ"ג דטומאת מת דאף שמקבל טומאה, אם עשויים כאהלים הרי הם חוצצים מפני הטומאה. אך הראב"ד חולק שם וכן ביאר התו"ט שם דילפינן כל אשר באהל יטמא, אבל לא מה שהוא על האהל, שהאהל יחצוץ שפיר אף שהוא עשוי מדבר המקבל טומאה. ועיי"ש במשנה אחרונה באריכות מה שהביא מהראשונים. ואף תו"ס עצמו כתב שיטה אחרת בדבר ע"פ שיטת הרשב"א שהיא שיטת הר"ש.

והפני יהושע ברכות י"ט: ד"ה דאמר רבא מסתפק בזה אם דבר המקבל טומאה יחצוץ מדאורייתא וכתב שם

וזרקה על פני המת באהל המת טמאה,
ואם היתה מונחת טהורה. וא"כ ראה
שאהל זרוק ל"ש אהל ע"פ ר"י בר"י.
ומתרץ שם אלא כו"ע משום אורא,
ומ"ס משום דלא שכחי לא גזרו בי
רבנן ומ"ס גזרו. ואב"א משום שמא
יוציא הלה את ראשו.

ושם כתב רש"י ד"ה והתניא וז"ל: והא
דתני רבי יוסי בר"י זרק תיבה מלאה
כלים ע"פ המת טמאה. לאו משום
דקסבר אהל זרוק לא שמיה אהל, אלא
כיון דזורקה מפיך ליה מתורה אהל
ומשוי לה תורת כלי. ולעולם קסבר
אהל זרוק שמיה אהל. דקתני סיפא
אם היתה מונחת טהורה אע"ג
דאורחיה דמטלטל לה עכ"ל. ומשמע
שם בתו"ס ד"ה ה"ג והתניא. ומביא
מגמרא עירובין ל': וחגיגה כ"ה. דפליגי
רבי ורבי בר"י באהל זרוק הוא רק
לפי ההו"א אבל למסקנא פליגי בשמא
יוציא הלה את ראשו. ומסיק התו"ס
דלגבי מת פליגי כן באהל זרוק. דרבי
מטמא באהל זרוק אף במונחת. ולרבי
בר"י מטהר ורק בזורקו ממש מטמא.
והיות וקימ"ל הלכה כרבי מחבירו א"כ
אפילו במונחת מטמא. וכ"ש בתיבה
שזורקה מטמא כיון דאהל זרוק ל"ש
אהל.

שעליו כתב תו"ס שם בשבת שאינו
מקבל טומאה. וכל זה עשוי כאהל
ממש. א"כ מהיכן תיכנס טומאה
לקומה העליונה. וה"ה ממש מהיכי
תעלה הטומאה לקומה העליונה אם
המטוס הנוסע עם נפטר בארון שיש בו
פ"ט.

ולא נראה להחמיר יותר מעל קברים
מאשר מת הנמצא בקומה למטה. וכפי
שראיתי עתה בחוברת שהוציאו ע"כ.
(כנפי יונה עמ' ד') אף שכתבו שם שיש
לחלק בין זל"ז אבל אינו נראה לענ"ד
החילוק ולפי היתר זה נכון לכהן לישוב
בצד הפנימי של הטוס ולא ליד החלון
ממש. כיון שאז אלי הוא מהאהיל ללא
קומה מתחתיו, בפרט אם המטוס
נוטה מעט על צידו בעליה וירידה. והרי
המטוס בנוי בצורת אליפסה עגולה
והבן. וגם דין של סוף טומאה לצאת
אין כאן. שהרי יציאת החבילות הינה
מדלת תחתית אחרת ולא מדלת
הנוסעים כידוע.

ב. ובנידון אהל זרוק. בגמרא נזיר נ"ה.
איתא, הנכנס בארץ העמים בשידה
תיבה ומגדל רבי מטמא רבי יוסי ב"ר
יהודה מטהר. ואמרינן דפליגי באהל
זרוק שמיה אהל או אל שמיה אהל.
ומקשינן שם והתניא רבי יוסי ב"ר
יהודה אומר תיבה שהיא מלאה כלים

שיש בו מת וע"כ שפיר חוצץ שאינו באויר הבית עיי"ש.

ודע שמסוגיה הנ"ל יש לכאורה ראייה מוכחת כהמל"מ. דאמרינן התם והתניא ר"י בר"י אומר תיבה שהיא מלאה כלים וזרקה ע"פ המת באהל המת טמאה ואם היתה מונחת טהור. ויקשה לכאורה למ"ל גם ע"פ המת וגם באהל המת, הרי מספיק אם זרקה באהל המת. כיון שלא שמיה אהל יטמא. ומכאן ראייה למשנה למלך שאם היתה רק באהל המת היתה מצלת גם באהל זרוק שמציל עכ"פ מפני אהל המת. ורק כיון שהוא גם ע"פ המת לכן טמא. דהוה אהל זרוק ואינו מציל ע"פ המת ממש.

והעירני ידידנו הרה"ג רבי יצחק שחיבר אב"ד באונס אירס שליט"א (זצ"ל) שהרש"ש באמת אינו גורס באהל המת רק ע"פ המת. אבל בכ"ז אפשר להביא ראייה שאם היתה רק באהל המת היה מציל והרש"ש הקשה מהתוספתא אבל שם הוא רבי יוסי לחוד ואולי לא רבי יוסי ברבי יהודה. ועיי גירסת התו"ס גם רק ע"פ המת. ובר"ש אהליות פ"ח ב' מפרש שמיי"ר רק באהל המת ולא ע"פ המת. אבל שם מדבר בתיבה שהיא פרוצה מלמעלה. והיא וודאי לא תחצוץ באהל הבית

ובמשנה למלך האריך בזה פי"א מטומאת מת, וכתב דרש"י ותו"ס פליגי אם תיבה המטולטלת אבל עתה היא מונחת אם תחצוץ בפני הטומאה או לא. שלרש"י שפיר יהיה אהל אף לרבי. ובתו"ס יש סתירה דבנזיר נ"ה משמע שרק אם מונח ע"ג בהמה אז רבי מחמיר. אבל אם מונח ע"ג הקרקע יהיה אהל. ולפי תו"ס שהובא לעיל לא משמע הכי עיי"ש.

והנה שם במשנה למלך ד"ה ודע כתב, דההיא דאמרינן בגמרא נזיר מ"ג ושבועות י"ז גבי הנזיר בקבר ומוקי רב פפא דממירי דנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע המעזיבה מעליו דביאה וטומאה באים כאחת. וכן פסק הרמב"ם פ"ה מהלכות נזיר י"ח וכן פ"ג הלכות אבל א'. והרי יקשה דהרמב"ם פסק בפ"א דטמ"מ ה' דאהל זרוק לא שמיה אהל. וא"כ מיד שנכנס בבית המת נטמא וכן בביה"ק נטמא ולמה צריך חבירו לפרוע המעזיבה מעליו. וחידש המל"מ דהא דאמרינן אהל זרוק ל"ש אהל, הוא רק אם הוא עצמו מאהיל על המת או על הקבר אז אין כח לאהל זרוק לחצוץ מפני הטומאה. אבל כשנכנס באהל המת ואינו מאהיל עליו יש כן כח באהל זרוק לחצוץ מפני הטומאה, כיון שאנו צריכין שלא יהיה באויר הבית

ובדבר שיש בו כח עצמי של הנעה כמו ספינה שנוסעת מכח עצמי. מסתבר שיש לה דין כמו כל ספינה שהוא טהורה מדין אהל. ולא ניתן לה שם אהל זרוק לגבי עצמה. ומה שהובא שם במשנה דספינה אינה חוצצת הוא לגבי אחרים כלקמן – ונדון בזה במכתב הבא – שיש בזה כמה שיטות איך מפרשים משנה זו. וראיתי במנחת שלמה שחילק בין אנשים שמניעים בספינה לבין מנוע שמניעו. ורוצה להחמיר במנוע יותר מבאנשים עיי"ש. והוא בסי' ע"ב. ואם היינו מקילין בסברא זו ניקל. אבל להחמיר בסברא ק"ק. והרי השוורים עצמן נקראין אהל. ובגמרא סוכה כ"א שאני שוורים דמגינים על מני מעיהן. ואמר שם דרחמנא איקרי אהל שנאמר בעצמות וגידין תסוככני עיי"ש. וכתב המנחת שלמה לעני"ד אין זה ברור דאפשר דשאני כרס השוורים שיש בו רוח חיים והאהל עצמו הולך. וגרע מתיבה המהלכת עיי' גלגלים. אולם מדברי התו"ס לעיל משמע דהישוו אותם לתיבה הנשאת עיי"ש.

ואם לסברא היתי אומר אדרבא דכיון שהשור יש בו כח הנעה עצמי ונושא את עצמו הרי לא בטל אם אהל ואינו נזרק לבטל ממנו שמו. אלא מהלך בכח עצמו ולכן לכו"ע הוה אהל. ולכו"ע הוא

שהרי יכנס הטומאה מלמעלה ועיי"ש ובמשנה אחרונה פ"ח דאהלות א' וצ"ע. אבל לפי הגירסה שלנו כאן יש עכ"פ ראייה מוכחת למל"מ.

ג. ונחזור לדברי רש"י לעיל בנוזיר שפירש לנו מה הוא החסרון באהל זרוק וז"ל: לאו משום דקסבר אהל זרוק לא שמיה אהל, אלא כיון דזורקה מפיק לה משל אהל ומשוי לה תורת כלי עכ"ל. ומזה נלמד החסרון של אהל זרוק הוא שעיי' הזריקה הוא מבטל ממנו חשיבותו ושם אהל בטל ממנו. ויש אהל שהוא מטלטל עיי' אדם ובהמה שבזה ס"ל אליבא דר"י בר"י ורב פפא ס"ל כוותיה דשמיה אהל. ולכן הנכנס לביה"ק בשידה תיבה ומגדל חוצץ כלעיל. וכן הם דברי התו"ס עירובין ל': ומר סבר אהל זרוק שמיה אהל: דוקא כשמונח הוי אהל, אבל בשעת זריקה אפילו ר"י בר"י מטמא דבאותה שעה לא חשיב אהל כלל, מידי דהוי אעוף הפורח ואטלית המנפנת דתנן באהלות דאין מביאין ואין חוצצין וכו'. ושם בתו"ס כתב דדלתות ע"ג שוורים גם למני"ד אהל זרוק לא שמיה אהל הרי אם הם נתונים ע"ג דבר שיאנו מקבל טומאה, גם אם הם מיטלטלין יחצצו עיי"ש הייטב.

שידה תיבה ומגדל. והביא סתירת הרמב"ם שבפימ"ש עירובין כתב כרבי דאהל זרוק להוציא אותו ע"י שידה תיבה ומגדל והביא סתירת הרמב"ם שבפימ"ש עירובין כתב כרבי דאהל זרוק ל"ש אהל. וכן הוא בפ"א דטומאת מת דהנכנס בארץ העמים בשידה תומ"ג הפורחת באויר הרי זה טמא. ובהלכות נזיר פ"ה י"ח כתב דהנכנס בביה"ק בשידה תומ"ג ובא חבירו ופרע המעזיבה הרי טומאה וביאה באים כאחת והוא כרב פפא בסוגיה. וחידש השבוי"י דע"כ צ"ל דלהרמב"ם מדאורייתא אהל זרוק שמיה אהל. ורק מדרבנן ל"ש אהל. והתיר שם לכהן לצאת ע"י שידה ע"פ תנאי העניין שם.

והזכרון יוסף חלק על חלק ממסקנתו, אבל הסכים עמו לדינא להויה האדם עם שידה דרך אהל המת. וחילק בין אהל הנישא שהוי אהל. לבין אהל הפורח באויר שאינו אהל אף אם פורח ע"י מכניקה או גלגלים ע"ש. ואינו יודע איזה מכניקה הוא מתכוין. אבל וודאי שלא היה להם בזמנו מטוס כמו היום. רק באופן שנישא ע"י גלגלים ואולי כמו בהרים באירופה הקרונות הנשאות בחבלים ומרחפות ומתנועעות ע"י רוח. והביא הארעא דרבנן לדינא כהשבוי"י דאהל זרוק

חוצץ כמשנה בפרה מביאין ילדים ע"ג השוורים, ומבואר שכריסם רחבה ועי"ש בתו"ס עירובין ל': ... וכן הוא מפורש בתו"ס חגיגה כ"ה. דמחלק שם בין אהל המיטלטל דהוה אהל. לבין אהל זרוק דומיא דעוף הפורח וספינה המטרפת לא הוי אהל. ומשוה שם תו"ס לזורק התיבה. ובוודאי הטעם והסברא הוא שהזיקה מבטל ממנו שם אהל והוא ברור.

ולכן יש סברא חזקה לאמר שמטוס זה הנע בכח עצמי שיש בו, ואינו נזרק. כי ח"ו אם היה נזרק רק אדרבא הוא נעשה להעביר אנשים ומשא ממקום למקום לפי הכונת האנשים המנהיגים אותו. ולא מקרי זריקה. רק לכל היותר יכול להקרא אהל המיטלטל והרי פסק שפיר הרמב"ם ושאר ראשונים באהל המיטלטל ע"פ ר"פ שהוא בתראי ששמיה אהל כלעיל. וא"כ יכול להציל בין במת מתחתיו בין לטומאה הנמצאת בארץ, מתחת לקומתו התחתונה. דהיינו שהרי יש מחיצה בין הטומאה שבוקעת מלמטה, לקומה העליונה בה הוא יושב, ע"י הקומה התחתונה של המטוס. וממילא למעלה אין הטומאה בוקעת לשם כלל.

ד. ובשבות יעקב סי' פ"ה הביא שאלה בכהן שהיה בחדר פנימי ובחדר חיצוני יש מת האם מותר להוציא אותו ע"י

תחצוץ בפני הטומאה שיש לה בתוכה והשאלה איך הוא לדניא. וצ"ל שכל שאנו דנים על תוכה ועל מה שנעשה בתוכה פנימה שפיר חשיב כמחיצה והוה בלוע וחוצץ. והכ"נ יש סברא לאמר שמה שאנו דנים לגבי תוכו של המטוס עצמו. הרי יש כאן שני קומות נפרדות. ולא יכול לעבור טומאה מהתחתון לעליון בגלל ריצפת העליון ותיקרת התחתון שיש בהם מחיצה ממש וגם של דברים שאין מקבלים טומאה. וממילא אין שום סברא לאמר שלגבי טומאת מת שיש למטה מהקומה העליונה דהיינו ע"ג הארץ בקברים תעלה הטומאה דרך הקומה הראשונה ותבקע לקומה השניה למעלה ודו"ק.

ואם ירצה לצאת בעוד דעה לחומרא, יכול להשים מתחת רגליו, כפשוטי כלי עץ שאינו מקבל טומאה והוא מטעם דהביא השפת אמת בסוכה על עניין השוורים שמשימין דלתות עליהן. והרי עדיין הוי הדלתות כאהל זרוק. ומכאן ראייה שלחצוץ מטומאה שיש למטה מהן אם מונחות על דבר שאינו מקבל טומאה שפיר חוצצות אף בכה"ג. והביא בציץ אליעזר ראייה ממנו להתיר בכה"ג שכן פסק הגאון רי"ל דיסקין לגבי נסיעת כהנים בהר הזיתים עי"ש.

מדאורייתא הוי אהל. וכתב הגידולי תרומה דלהכניס טומאה שפיר יחצוץ אהל זרוק. והיות וכאן אנו צריכים להכניס טומאה לקומה עליונה שהיא בפני עצמה א"כ לשיטתם שפיר חוצץ.

ואף שגדולי דורינו כהחזו"א והמנחת שלמה נטו בה לחומרא. גם במטוס גם באוטו גם ברכבת ע"ג קברים עי"ש בחזו"א יו"ד רי"א באריכות. אך איתא בשו"ת שואל ומשיב שלישיית ח"ב מ"ג סברא להתיר ליסוע עם רכבת ע"ג קברים שלא מקרי אהל זרוק כיון שדרכו בכך, והביא ראייה מהתו"ס בספינה שכל שדרכו בכך לא מקרי אבל זרוק. ודיבר שם גם במשנה למלך הנזכר. והוא כסברתינו דכה"ג לא מקרי זרוק. וכיון שהשבו"י והזכרון יוסף ס"ל דהרמב"ם בזה כר"פ דהוא בתראי וא"כ קימ"ל אהל זרוק שמיה אהל. עכ"פ בדבר שהסברא נותנת שאין מבטל עי"י זריקתו שם אהל ממנו.

ה. עוד יש לנו כעין ראייה בזה. שהרי הדין הוא שאם יש ל"ע לאשה עובר מת במעיה ונכנסה לבית, טהור שגופה חוצץ והוי טומאה בלועה. ופירשו בזה הפיט המת בבית אינו טמא יצא ממנו אותו מטמא כידוע. והרי אשה היא מקבלת טומאה ועוד דהוה אהל זרוק שאם הולכת או אפילו קופצת גם

מאהיל על המת עצמו. והציץ אליעזר תירץ קושיתו שהיות ויש תחת הרכבת עד לקרון גובה של יותר מפותח טופח כידוע. א"כ נקרא זה שיושב למעלה שפיר מאהיל על אהל המת ולא על המת עצמו. אבל הגרש"ז אוירבך במכתבו כתב שזה אינו ברור שהרי זה שיושב למעלה בקרון הרי הקרון מאהיל ממש על קבר המת והוא עצמו אהל זרוק. ושם השיב לו הא שמכ"מ מקרי אהל ע"ג טומאת אהל בהמשכה שהרי תחת הרכבת יש אהל שצריך להעלות טומאה לקרון ועיי"ש כי הדברים כתובים.

ובהמשך כתב המלמד"ל מבעל התפארי"י פי' הארוך בפ"ח דאהלות מ"א י' דאהל זרוק שמיה אהל כהובא לעיל. שזוהי שיטת הרשב"א. וכן הביא מה שהתיר הגי"א מקאוונא לכהנים לידע על רכבת מעל קברים. והברכת רצה דחה ראיותיו. והפני יהושע בסוכה כ"א כתב ג"כ דאהל זרוק מדאורייתא שמיה אהל. ורק מדרבנן לש"א. וסיים שם המלמד"ל ואין להחליט בזה ומי יכריע בין הר"ש והראב"ד המובאים לעיל. אבל אם הכהן הולך במרכבה הסגורה מכל צד יש להקל והביא משם הר"ר יונתן דאם יש פותח טפח מלמטה מציל באהל סגור מטעם צמיד פתיל. וכנראה ע"ס

ולקמן במכתב הבאנו שהיא גם שיטת הריטב"א.

ולדין מקבל טומאה, הביא גם בחלקת יעקב בסופו בהגהות היתר לגבי המטוס שאף שהוא מקבל טומאה הרי אם נעשה כאהל הרי הוא חוצץ שפיר מפני הטומאה לפי שיטות הראשונים דלעיל. וכיון שהשאלה היא מדרבנן שהרי מדאורייתא אהל זרוק שמיה אהל כלעיל משמע ממנו להתיר ליסוע מעל קברים, וגם מטעם לא אפשר ולא כמכיון שאיננו יכלים לאסור כה"ג גם בשו"ת ארץ בצי צ"ג הביא דמחלוקת אהל זרוק הוא בפורח באויר ושכן דעת התפארת ישראל. וגם כתב שכדאי להניח פשוטי כלי עץ תחת רגלי הכהנים שיחוצו. והוא ע"פ ההובא לעיל מהשפ"א.

ו. ובמלמד להועיל ח"ב קל"ג כתב תשובה מקיפה והביא משבו"י הנזכר והביא המה"ר שיק שכתב דהוה ספיקי דדינא אי אהל זרוק שמיה אהל או לא. ואח"כ כתב על השואל ומשיב שהבאנו שכתב ששאלת הנסיעה ברכבת אפשר להקל ע"פ שיטת המל"מ דלעיל שהרי הוא מאהיל רק על אהל המת ולא על המת עצמו. וכתב עליו שם המלמד להועיל ששגה ברואה שהרי הוא מאהיל כאן על הקבר שיש לו דין כמו

ורכבת כמו שכתבו בפירושו. וע"כ הרי יש הרבה גאוני קמאי שהתירו כפי שהובא לעיל. וה"ה שיש לסמוך בזה על המטוס. ואם נוסע לצורך מצוה כפי שכתב השב"י. ובצירוף כל הנזכר ושלא ישב ממש אצל החלון. וישים תחתיו פשוטי כלי עץ, יש על מי לסמוך, גם לידוע מעל בתי קברות. וגם ליסוע עם נפטר בקומה התחתונה. רק צריך לדעת שלא יושב ממש מע"ג המת. ובדבר זה בכ"ז אפשר להחמיר. אבל אלפי כהנים שצריכים ליסוע גם אם יודעים שנוסעים מעל ביה"ק אולי יכולים לסמוך על עצי ארזים גאוני קמאי המובאים לעיל. והקב"ה יצילנו משגיאות. ויפרוס סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל.

ער"ח שבט תשס"ב

בס"ד

כבוד גיסי אהובי הגאון הגדול

המפורסם דיין ונחית לעומקא דדינא

רבי גדליה אקסלרוד שליט"א

אב"ד חיפה יצ"ו

א.ד.ש. כת"ר

קבלתי מכתבו בשבוע העבר בו השיב על מה שכתבתי בנידון נסיעת כהנים במטוס מעל קברים כפי שידוע לאחרונה הבעיה. וכתבתי צדדי היתר כל כך. וכת"ר הכה בשליש ועל ארבע

זה רצו לעשות לאחרונה ע"י שקים מחומר שאין מקבל טומאה ויציל מטעם צמיד פתיל.

ז. והמע"ן הייטב בכל המקורות המובאים יראה שהיות וכן מדובר בשיבה בקומה עליונה כפי שצינו, ומתחתיו יש קומה תחתונה במטוס. והיא ראויה לחצוץ אף כאהל המיטלטל כלעיל. וסברא זו היא לענ"ד סברא חזקה שיאן כאן החסרון של אהל זרוק דהיינו שמבטל ממנו שם אהל, כשרק תיבה או כיוב"ז אלא הוא דינא כאהל המיטלטל. ובה יש שיטות רבות בראשונים ששמיה אהל כלעיל. וגם יש שטיח מתחת מושב המטוס מדבר שאינו מקבל טומאה. וגם המטוס עצמו סתום. ואם נחשוב לשיטת הראשונים שכהנים בזה"ז טמאי מתים ואינם מוזהרין, כשיטת הראב"ד ור"ת והיא שיטת בה"ג הובא בשלטי הגיבורים ע"י במנ"ח רס"ג. ובדגמ"ר מצרף זה לספ"ס. וכן בחת"ס של"ח. ולפי"ז יוצא שהראב"ד שמחמיר לגברי חציצת דבר המקבל טומאה כלעיל, הרי הוא מקיל לגבי כהנים כנ"ל.

וכל אהל זרוק לשיטת דלא שמיה אהל הוא ג"כ רק דרבנן. וגאוני הדור שהחמירו בזה הרי החמירו גם באוטו

שבמקדש ותיפוק ליה משום ציפוי. ומסיק שם ל"ש ציפוי עומד ל"ש ציפוי שאינו עומד. ל"ש חופה את לבזבזו ל"ש אינו חופה וכו'. וברש"י שם ותיפוק לי' דמקבל טומאה משום חיפוי מתכת דלא איתקש לשק. ותנן דבתר חיפוי אזלינן מהא דהשולחן והדולפקי שנפחתו או שחיפן בשיש וכו'. ומפני שם שאני שולחן דרחמנא קריא עץ. וברש"י שם, אף שהוא מצופה זהב נקרא עץ. ואם הוא עץ לא היה מטמא רק בגלל שהיו מגביהים אותו לעולי רגלים נקרא מטלטל מלא וריקן, ולא מקרי עשוי לנחת. וזוהי שיטת רש"י בסוגיה וכן נראה לכאורה שיטת תו"ס שם. והראב"ד פרק ד' דכלים ד' והר"ש במשנה כלים. ועיי' במשלי"מ פ"ג א' בזה.

אבל הרמב"ם שיטה אחרת לו בזה. דכל דבר עם ציפוי ל"ש משיש ל"ש ממתכת אינו מטמא. וכן הוא בפירוש בפרק ד' מכלים ד'. ובכס"מ כתב מקורו, ממשנה כלים ט"ז אשר יעשה מלאכה בהם פרט לחיפוי הכלים. ושיטת הרמב"ם דחיפוי כלים מטהר גם הכלים עצמן. והראב"ד חלק שם דמצינו דהכלי בטל לגבי ציפוי. ואם היה הציפוי של מתכת יטמא הכלי עיי"ש. וכן הוא ברמב"ם פרק ט"ז א' ועיי' במשלי"מ שם בשם מהר"י קורקוס

אשיבנו כפי מיסת הפנאי. ואף שכת"ר כותב שלא נכנס כ"כ עמוק לעניין. אבל באר חפרוה שרים, אם שרי התורה נכנסים לחפירת באר. כרוה נדיבי עם, יש מה להוסיף ולהעמיק עוד ועוד. ואינני אומר קבלו דעתי, רק כפי שכתבתי שהלכות בשאלה זו רק לומר, ועדיין יש מקום להקל. וחושבני שעם סברות של לכאורה א"א להתמיר כמו שכתבו חלק האחרונים. אם מקילים בסברא של לכאורה, טוב. אבל להתמיר לכאורה לא שמעו בפוסקים.

ראשית באת לעורר על השטיח שיש במטוס שאיננו דבר בפני עצמו, אף שאינו מקבל טומאה אבל יקבל טומאה אגב המטוס שהינו ממתכת. והבאת ראיה מדיני ציצית המובא במג"א ס"י סק"ה שאם הטלית של עור ותחתיו תפור בגד הרי פטור מציצית, ואיפכא חייבת. שזה שתחתיו טפל לעיקר. וכן הוא ברע"א וכן פסק השו"ע הרב והמ"ב. וה"ה בנד"ד שא"א לאמר שהשטיח יהיה לעיקר. רק הוא טבל לגבי המטוס ממתכת. ויקבל טומאה אף אם הוא ממין שאינו מקבל טומאה. ע"כ.

וכת"ר מקשה לי מציצית ואני אביא ראיה מהלכות טהרה. דהנה בסוף חגיגה כ"ו: מקשה על השולחן

הטומאה. ולא אומר שגם החלק החיצוני לא יקבל מפני זה טומאה. שהרי מבחוץ אינו מצופה רק הוא מתכת. ובזה באנו לגבי מה שכתבנו בתשובה שמתכת כזה הנעשה כאהל לשיטת הרבה ראשונים חוצץ מפני הטומאה עי"ש. ולכן שוב זכינו לדן שאם יש שטיח עי"פ המטוס שאינו מקבל טומאה יחוצץ מפני הטומאה. ואולי אף עי"פ הציפוי יקרא אהל מדבר שאינו מקבל טומאה.

שנית הקשה כתי"ר עלי במה שהבאתי ראייה לשיטות המשנה למלך ממה שנכתב בברייתא תיבה שהיא מלאה כלים וזרקה עי"פ המת באהל המת טמאה, ואם היתה מונחת טהורה. וכתבתי שבמקום ראייה לשיטת המל"מ שאהל זרוק חוצץ עכ"פ מהמשך טומאת אהל. ולכן צריך שיהיה גם עי"פ המת וגם באהל המת. והקשית, אי"כ באהל המת מיותר. שיכתוב רק שזרקה עי"פ המת ותו לא. ואענה לך, שאם הברייתא באה רק לטמא את התיבה עם הכלים צדקת. אבל אם כפי שכתבתי באה ללמד אותנו שאם זרקה באהל המת גרידא ולא עי"פ המת הרי היא טהורה, כשיטת המל"מ. אי"כ מוכרח לכתוב שניהם שרק באופן זה שהיה גם עי"פ המת יהיה טמא. אבל

דלהרמב"ם אף אם חיפוי של מתכת לא יטמא הכלי. ובחסי"מ פרק ד' שם האריך בסוגיה דחגיגה המובאת וגם הסיק כך עי"פ הרמב"ם שהחיפוי מבטל הטומאה מהלכי. וכן כתב התו"ט בפרק כ"ב מכלים. ועי"פ הראב"ד אדרבא עי"פ ציפוי מתכת יקבל גם האב טומאה. וקשה לי להעתיק כל מה שנכתב שם ובלי עיון מפורט שם אי"א לעמוד על הדברים.

ומכל הנ"ל מוכח שלענין טומאה אדרבא לפעמים הציפוי הוא העיקר. או אדרבא הציפוי גורם לביטול הטומאה. ורק צריך להיות ציפוי חשוב. שהרי בהשולחן התורה הקפידה על הציפוי שיהיה של זהב. והשולחן נקרא של עץ כמאמר הגמרא שאני שולחן שהתורה קראתו עץ, משמע שזה חידוש. אבל הגמרא אומרת ל"ש חופה את כולו או לא. ולכן סברא היא, שהציפוי של המטוס שנעשה עם חמרי בידוד שהרי אם ידע אדם רק עם מתכת מעליו. והרי המטוס נוסע למעלה, בחמישים מעלות מתחת לאפס. ואדם יכול בקור כזה ליקפוא כידוע. ואי"כ הציפוי לא עשוי סתם לנוי אלא הוא עיקר גדול בזה. הן מלמטה הן מהצדדים. ועכ"פ אינו בטל בכה"ג לגבי המטוס של מתכת. ואם אינו מקבל טומאה ראוי שיחוצץ מפני

להביא הטומאה ע"י שמאהיל הרי כיון שהוא בתנועה ולא נקשר אינו מביא. ואעפ"כ כתב התו"ס בעירובין ל"א. ע"פ הרשב"א שאף אם נאמר לפי שיטה אחת, שיש להשוורים דין של אהל זרוק ולא שמיה אהל. אבל דלתות הנתונות על השוורים שפיר יחוצו והילדים היושבים מעליהן לא יטמאו מחמת שהקרשים של הדלתות שאינן מקבלים טומאה יחוצו ע"ש הייטב וזה ברור. וכן הבין בתו"ט פרה פרק ג' משנה ב' ע"פ הרשב"א. וכן הביא שם באותה תשובה הנוב"י ששיטת הרמב"ם אף שפסק דאהל זרוק לא שמי" אהל בפ"א מט"מ. אבל בפרה כתב פרק ב' ז' דהדלתות היו מצילין על השוורים, ולא שהשוורים עצמן הצילו כגמרא שהובא שם בעצמות וגידים תסוככני וכו'. וזה המקור לשיטת השפ"א ושאר פוסקים שכתבו דעכ"פ קרש שמונח גם על דבר שהוא אבל זרוק שפיר חוצץ שלא תגיע הטומאה ללמעלה מהקרש. וזה היה היתרו של הגרי"ל דיסקין כהובא ולכן כתבתי שטוב שיהיה תחת הכהן קרש או מחצלת שאינו מקבל טומאה ליתר שאת כדי שוודאי יחצוץ מפני הטומאה.

ולפ"ז גם הקומה העליונה שהיא בפני עצמה כפי שכתבנו בתשובה. ויש

באהל המת לבד ולא ע"פ המת יהיה טהור כשיטת המל"מ.

שלישית אשר הבאת מהנודע ביהודה הידוע בעניין פארסול או"ח סי' ל' בתניינא, ובהמשך שם כתב דטלית המנפנת אין לה סמיכה בשום דבר ואין לה קיום רק הרוח מעמידה באויר. וכן ספינה השטה ועוף הפורח שלא נחשב אבל המאהיל על דבר שהתעייף בו עיניך ואיננו וממילא אינו חוצץ. ולפ"ז כתבת שה"ה המטוס כעוף הפורח וממילא אינו חוצץ. ומטונך אביא ראיה בהמשך שם בנוב"י שכתב בבית שבספינה דעת רבי יוסי במשנה דאינו מביא את הטומאה. ופירש הר"ש במשנה אהלות פ"ח ה' שמיירי שהאהיל מקצתו על המת ומקצתו על הכלים. אך כיון שהוא מהלך א"כ לא מביא את הטומאה. אבל לגבי הבית עצמו שאם היה כזית הן המת בתוכו וודאי יטמא כלים שבתוכו, אף שאינו קבוע. ולא כשיטה שהביא שם הר"ש שלא יטמא, ודחה שיה זו שהוא דוחק עי"ז. ומשמע דשיטת רבנן דיביא בכה"ג ויש אריכות בזה באחרונים אם פליגי. ואעכ"פ כל לגבי הבית על הספינה נחשב לאהל ודו"ק.

ולפי המבואר כל מה ששייך לגבי עצמו בתוכו שפיר יש לו דין אהל. ורק לגבי

ועתה בא לידי החוברת כנפי יונה שהוציאו ת"ח משיבת מיר בירושלים וראיתי מה שכתבו על נד"ד כמובן אך ורק להחמיר. ואלפי כהנים הרי כן נוסעים מאר"י לחו"ל לפיהם הינם עבריינים. ואולי אם יעלו לדוכן יהיו אלו יוציאן מביהכ"נ. לכן שוב צריך לענות על הנידון. ולא שח"ו אינם דבריו תורה. רק הם הראו צד האיסור בלי שום מבוא לצדדי ההיתר כי רבים המה. ודרכה של תורה היא להראות את צדדי האיסור ואת צדדי ההיתר. ואם הוא דאורייתא הרי אם רבו האוסרים הוה עכ"פ ספק דאורייתא לחומרא. אבל אם אהל זרוק אינו חוצץ רק מדרבנן, נקטינן לקולא. כך היה בכל הדורות כמובא ברבבות תשובות גאוני ישראל כידוע. ולכן נדון בדבריהם ע"פ מה שנכתב בחוברת שם.

אחרי שהביא המשנה פ"ח דאהלות ואלו שאין מביאין ואין חוצצין, והעוף הפורח וטלית המנפנת וספינה שהיא שטה על פני המים. והביא הנוב"י שהובא כאן לעיל שספינה השטה וטלית המנפנת שלא נחשבו שמאהיל על דבר לא לחצוץ ולא להביא הטומאה, שהרי התעיף עיניך בו ואיננו וכו'. ולכן כתבו דבר פשוט הוא שדינו של מטוס שטס באויר הוא בדיוק כספינה שבים ועוף הפורח. האדם

תחתה קומה תחתונה, וכמו דמהני דלתות לחצוץ מעל השוורים גם לפי דעת הגמרא שם שהם כאהל זרוק. גם קומה שניה תועיל. כפי שכתבנו שכל לגבי עצמה יש לה דין אהל כלעיל. והקומה התחתונה תועיל לחוץ לעליונה. ולכן כתבתי שם שצריך לישוב באמצע המטוס היכן שיש ודאי קומה מתחתיו ולא בצד. ורק נרויח מכל המובא שאיך שלא נלמד את העניין, הטומאה לא תיכנס לקומה העליונה ע"י אהל התחתונה דהוה כבית שבספינה שאינו מביא דין מאהיל על העליון ודו"ק.

ומה שכתבת שהמטוס הרוח מוליכו כמו העוף והטלית. אינו לענ"ד. שהרי האדם הוא המוליכו ע"י מנוע שמוציא רוח חזק. ולא מתנענע לרוח היום סתם כבלון וכטלית המנפנת והן. ואם אדם מניעו בכח האויר החזק היוצא הממנו ויזיק או ימית בכח ראשון ע"י הרוח שמוציא המנוע יהיה חייב בהיזקו. ורק הוה כאהל המטלטל בידי אדם כמו שכתבנו בתשובה, שיש סוברין שגם ע"פ הרמב"ם הוה אהל. רק שאין בנד"ד רגליו נוגעין בקרקע כשיטת תו"ס. ולכן לאור כל זאת נלע"ד שיש צדדי היתר מספיקים להתיר הנסיעה לפי התנאים המבוארים.

שיטתו. שהוא ז"ל הקשה, למה לא יועיל הפותח טפח מתחת לספינה שיחוץ בין הטומאה לבין הכלים שבספינה. והרי הספינה לגבי עצמה חשובה כאהל וראיה מהמובא לגבי בית שבספינה ובר"ש שם שכל לגבי עצמה חשוב אהל. ותירך משום דמים שתחת הספינה מבטלים חלל הטפח. ושוב הרי כארעא סמיכתא. וטומאה רצוצה בוקעת ועולה. והביא ראיה מברייתא מפורשת כך ע"ש. משא"כ אם לספינה יהיה גג וכוונתו שיהיו כלים מעל גגה וודאי תחצוץ הספינה ע"י פותח טפח שיש לה בעצמה. ולא דמי לבית ע"ש. ועכ"פ זכינו שוב למה שכתבנו לעיל, שהרי במטוס אנו יושבים מעל קומה של הבגז' שהיא קומה נפרדת. ובוודאי אין שום הו"א לטומאה רצוצה, שהרי אין מים תחת המטוס כספינה. ומכל דברי הראשונים בבית שבספינה משמע עכ"פ שאם תהיה טומאה בספינה תחת הבית שלא תאהיל על הבית. הרי הבית עצמו בספינה יחצוץ, שהרי כל לגבי עצמו חשיב אהל.

ובעניין מה שכתבו שם שלכו"ע דולג מביא טומאה על עצמו, והאריך בחוברת בראיות ע"כ. דלא כהר"ש והרא"ש שמבואר בדבריהם שאינו מביא אפילו על עצמו. שאין כן שיטת

שבתוכו הוא ג"כ דולג ממקום למקום. וגוף המטוס אינו חוצץ מפני הטומאה, מפני שהוא מתחת. ולכן האדם עצמו נטמא עכ"ל. והביא ראיה מההר צבי ר"פ דדימה המטוס לספינה השטה בים. מה שמעניין שהחלק אשר כתב ההר צבי בסופו על המטוס שאף שהוא כלי מתכות יש לשיטות הראשונים שהיות ונעשה כאהל הרי הוא חוצץ ע"ש בהגהות בסופו שהם נכתבו על ידו בעיון אחרי כתבו התשובה הקצרה, וכפי שהוא לעיל. זה לא ראו כלל להעתיקו וצ"ב.

ולעיקר החילוק כבר כתבנו לעיל דשאני בין דבר שהוא מנפנף לרוח היום ללא אחיזה, לבין דבר שנוסע בכוחות עצמו כלעיל. ולא אכפול הביאור בזה. אך ניכנס לבאר בדיני הספינה עצמה. ראשית ישנה לשיטת המאירי בשבת ק"א. דאינו נטמא גם מה שבתוך הספינה. משום שלגבי עצמה אמרינן ספינה מינח ניחא ומים הוא דקרא ממטא לה כגיטין ט: אך להלכה נקטו הראשונים בזה דלא כהמאירי אך לגבי הנמצא בספינה עצמה משמע בסדרי טהרות על המשנה הנזכרת דיהיה חילוק בין הנמצא על קרקע הספינה, לבין הנמצא בקומה עליונה. ואף שלא כתב הלשון הזה. אבל המעיין יראה וודאי החילוק ע"פ

הגרי"ל דיסקין שאמר להשיג פשוטי כלי עץ מחוץ למכונת שהובא לעיל. אבל כאן במטוס בקומה שניה וודאי יועיל גם אם אינו בחוץ. שהרי כבר הבאנו שיטת המשל"מ דלגבי טומאה בהמשכה לחוץ באהל יועיל אהל זרוק כלעיל. וכפי שכבר הבאנו אריכות בזה.

ותודה לך שנכנסת בעיון לעניין מסובך זה. וכבר כתב לי ידידי הרה"ג רבי שמאי קהת גרוס דיין דקהילת בעלו בירושלים מח"ס שבט הקהתי שדעתו כמוני להיתר ונראים לו הדברים. וכן אמר לי בע"פ ידידי הרה"ג רבי חיים יוסף דוד וויס דיין דסטמר באנטווערפן מח"ס ויען דוד שראה כל דברי ונראים לו מאד והוא ג"כ סובר להיתר. וכן שמעתי מצריך שידידי הגאון רבי שאול ברייש ג"כ ס"ל להיתר וכפי הנראה מהגהותיו לספרו של אביו. וכן מורים באר"י חלק מהדיינים להתיר.

רש"י בנזיר ור"ח ורמב"ם והריטב"א כמו"ש. אבל בתו"ס אנשי שם הביא הביאור נכון על סתירה זו בדברי הראשונים והוא מחלק בין דאורייתא ודרבנן ע"פ התוספתא בעדר רחלים המהלך מביא טומאה דרבנן אבל אין הנזיר מגלח עליה ואינו חייב על ביאת מקדש. ולפי"ז ע"פ הכלל כל שאין הנזיר מגלח עליה אין כהן מוזהר עליו יש לנו שוב היתר גם ע"פ ראשונים אלו. ובוודאי ע"פ מה שהובא לעיל שעכ"פ אהל זרוק מציל מדאורייתא. ועי' בתפארה"י. וכן ראיתי במכתבו של גאון עוזינו הגרי"ש אלישיב שליט"א שסתר לנכון לסמוך על שיטה זו. והוא מסיק לאיסור היות וכבר הורה זקן החזו"א זצ"ל כהובא לעיל.

ולגבי מה שכתבנו להשיג מתחתיו קרש שאינו מקבל טומאה שוודאי יחצוץ אף באהל זרוק כהובא לעיל באריכות. הנה ההר צבי הביא שם במילאויים שיטת הריטב"א בעירובין לי שסובר שאיך שלא יהיה אין דין אהל זרוק אלא בכלי. משא"כ בפשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה כלל וודאי יחצצו. כדלתות דשורים. והוא שיטת